

**“AUTOESTIMA
EN ALUMNAT DE
PRIMÀRIA,
A PARTIR DE LA
PRÀCTICA DE CONJUNT
INSTRUMENTAL”**

**Mercè Navarro Calafell
Josep Gustems Carnicer**
Universitat de Barcelona

RESUM

La experiència musical permet el desenvolupament de competències que van més enllà de l'art sonor, com és el cas de l'autoestima, un concepte àmpliament tractat en psicologia i educació i que està íntimament vinculat amb la pròpia percepció de vàlua. La pràctica musical col·lectiva, com és el cas del conjunt instrumental escolar és un recurs educatiu que ens permet valorar el seu impacte en la formació de l'autoestima de les persones. En aquest treball avaluem els nivells d'autoestima en una mostra d'alumnes de 6è curs d'educació primària que tenen la possibilitat d'una pràctica musical intensificada dins el seu horari escolar. Se'ls ha aplicat l'Escala d'Autoestima de Rosenberg i una Escala creada ad hoc que permet valorar la influència del conjunt instrumental en l'autoestima. Els resultats indiquen nivells alts d'autoestima en ambdues escales, i especialment en noies, per la qual cosa creiem que la pràctica musical col·lectiva pot ser una poderosa eina per tal de fomentar aquesta competència personal tan necessària en els joves i els infants.

PARAULES CLAU

Autoestima, Educació Musical, Conjunt instrumental, Educació Primària

ABSTRACT

The musical experience allows the development of skills that go beyond sound art, such as the case of self-esteem, a concept widely treated in psychology and education, and that is intimately linked to the own perception of value. Collective musical practice, such as music ensemble, is an educational resource that allows us to assess its impact on the formation of people's self-esteem. In this work we evaluate the levels of self-esteem in a sample of students of 6th year of primary education, who have the possibility of a musical practice intensified during their school hours. Rosenberg Self-esteem Scale and ad hoc created Scale have been applied to assess the influence of the music ensemble on self-esteem. The results indicate high levels of self-esteem on both scales, and especially in girls, so we believe that music ensemble practice can be a powerful tool in order to promote this much-needed personal competence in young people and children.

KEYWORDS

Self-esteem, Music Education, Music Ensemble, Primary Education

AUTOESTIMA EN ALUMNAT DE PRIMÀRIA, A PARTIR DE LA PRÀCTICA DE CONJUNT INSTRUMENTAL

Mercè Navarro Calafell
Josep Gustems Carnicer
Universitat de Barcelona

INTRODUCCIÓ I OBJECTIUS

Els docent i especialistes de música en centres d'educació infantil i primària, sovint s'adonen de la influència de l'àrea musical en la resta del currículum escolar. Si, a més es té la oportunitat d'experimentar una intensificació de la educació musical mitjançant la pràctica instrumental a l'aula, és lògic aprofitar aquest context per a reflexionar i fer-nos algunes preguntes de recerca al voltant del que representa l'ús de la música a l'escola. En el nostre cas, la coincidència de diverses circumstàncies ens ha menat a preguntar-nos sobre els **efectes de l'autoestima en els alumnes d'educació primària, a partir de l'aprenentatge musical i la pràctica en un conjunt instrumental**.

En el marc de la fonamentació teòrica, pel que fa a la música, el seu valor formatiu rau en que és un element clau per al desenvolupament integral de l'infant, tal i com avalen nombroses recerques i publicacions científiques des de fa dècades. El procés d'ensenyament/aprenentatge d'aquesta àrea comporta que els infants progressin en el desenvolupament harmònic de la persona en les seves diverses vessants: psicomotriu, emocional i cognitiva.

El pedagog i músic del S.XX, Edgar Willems emfasitzà el valor psicològic de la música i parla d'una educació musical de doble valor, com activitat en ella mateixa i com a preparació per a la vida. Des d'aquest punt de vista, la música afavoreix altres facultats humanes internes, com la voluntat, sensibilitat, intel·ligència i imaginació creadora, i és per això que l'educació musical ha d'estar fonamentada i organitzada per les corrents psicològiques.

Pel que fa a altres recerques específiques en relació a l'objectiu sobre els efectes de la música en l'autoestima, el Dr. German Piloneta, del Equipo Cisne, (*Desarrollo Pedagógico, Investigación, Aprendizaje y Gestión Organizacional, Universidad de San Bue-*

naventura Bogotá, Colombia) reconeix la disciplina, el control de la impulsivitat, la concentració i sobretot, **l'autoestima com a beneficis de la música per al desenvolupament de processos de formació en el nen**.

La música, també millora la motivació quan el mestre tria un repertori adequat i basat en els interessos de l'alumne. Quan s'incentiva positivament, creix la motivació vers l'aprenentatge musical. La música és una de les activitats més motivadores de l'actual currículum escolar.

Com a resultat d'aquestes observacions, ens plantejem si les millores en aquesta aptitud gràcies a la música, es poden també transferir vers l'autoestima personal de cada alumne/a.

Pel que fa al **context d'aplicació de la recerca**, un dels principals motius que justifiquen aquesta tesi és que el marc d'investigació i actuació es dur a terme en la praxis educativa d'un centre escolar al que es té accés, el CEIP Turó de Can Mates, de S. Cugat del Vallès.

En aquesta escola, el plantejament de la música en el Projecte Escolar del Centre es defineix al voltant d'un eix artístic en el qual la música i les arts plàstiques tenen un paper fonamental. Així doncs, l'organització curricular en l'àrea de música ha comportat un treball continuat de tres hores setmanals per alumne, una intensificació de l'educació musical a l'educació primària enlloc de les hores actualment prescriptives (1 o 1:30 setmanals aproximadament) les quals em permeten fer recerca.

Des dels inicis, el departament de música de l'escola ha comptat amb un projecte basat en la creativitat i composició musical que ha anat creixent i evolucionant al llarg dels cursos fins l'actualitat.

“Sentim i Creem Música Junts” és un projecte d’innovació i formació docent i que forma part dels projectes Ara Art del Departament d’Ensenyament. Es tracta d’un projecte de col·laboració entre l’escola i les escoles artístiques de l’entorn, en el nostre cas, amb l’Escola de Música Victòria dels Àngels de Sant Cugat del Vallès. Un dels aspectes més rellevants d’aquesta col·laboració és que es dona l’oportunitat d’ensenyar un instrument als alumnes del centre durant la seva escolaritat. L’escola proporciona tres instruments: piano, violoncel i flabiol i tamborí que els alumnes inicien a 3r curs i que mantenen fins al final de l’etapa; a 6è, i amb el que formaran el conjunt instrumental.

Per dur a terme aquest projecte escolar ha estat clau l’ampliació d’hores i d’especialistes de música, així com també una organització de l’espai i dels alumnes que permetin l’agrupament reduït a la meitat dels alumnes de l’aula. Per tal de que siguin factibles aquests desdoblaments l’escola disposa de dues aules de música pròpies i d’una altra aula (d’educació plàstica) per a l’ensenyament del violoncel.

Aquest projecte musical ha estat la raó per la qual s’ha realitzat la present recerca; els efectes de l’autoestima en els alumnes de 6è d’educació primària, a partir de l’aprenentatge musical i la pràctica en un conjunt instrumental. Sorgeix de la necessitat d’estudiar la transcendència de l’aprenentatge d’un instrument musical en l’àmbit personal i emocional: en la seva autoestima. No obstant, aquesta formació instrumental no només contribueix en l’adquisició de coneixements musicals, sinó que va més enllà, en la participació en un conjunt instrumental.

En les classes de conjunt instrumental, els alumnes

aprenen més enllà de la mecànica de la música. A partir del treball cooperatiu, aprenen habilitats d’interacció, a escoltar-se els uns als altres i, en conseqüència, a interpretar una obra musical adequadament, ja que com diu J. Ayats, la música és una activitat necessàriament social, que pren la seva raó de ser a partir de la relació entre persones. Així doncs, el pas de l’aprenentatge instrumental individual al social ens porta a preguntar-nos sobre si el fet de formar part d’un grup augmenta les seves competències emocionals i per conseqüència, la seva autoestima.

En efecte, el projecte “Sentim i Creem Música Junts” va molt més enllà de l’expressió artística; és un projecte de creixement personal, d’adquisició de valors, de desenvolupament d’habilitats comunicatives i socials, ja que en totes les activitats que fan els infants se senten escoltats, ajudats i reforçats positivament. Adquireixen eines que els serviran la resta de la vida: aprenen a escoltar, a treballar en equip, a respectar els altres, a compartir, a saber com se senten... En definitiva, aprenen a gestionar les emocions.

Finalment, aquesta recerca no pretén comprendre la dimensió global dels efectes que té la música en el camp de l’aprenentatge escolar però sí que pot aportar quelcom en el marc d’investigació de recerques sobre la música i l’autoestima. És gratificant poder-la aplicar dins del context escolar per aplicar els coneixements teòrics a la pràctica docent, observar l’evolució del procés d’investigació seguit al llarg de les classes i també per contribuir a la comunicació i extensió dels resultats entre el professorat, tant a nivell intern –del propi centre– com extern –professorat d’altres centres escolars.

OBJECTIUS PLANTEJATS:

De mode general ens plantejem els següents objectius:

- Mesurar el grau de l’autoestima en els alumnes de 6è d’educació primària, a partir de l’aprenentatge musical i la pràctica en un conjunt instrumental, endegat en el projecte “Sentim i Creem Música Junts”, del centre Turó de Can Mates.
- Mesurar el grau de l’autoestima personal en els alumnes de 6è a partir de l’Escala de Rosenberg.

Des de la implantació de la LOE al maig del 2006, i amb la concreció a Catalunya amb el Decret 143/2007 de 26 de juny del 2006, es defineix l'ordenació dels ensenyaments a l'Educació Primària prioritzant vuit competències bàsiques que haurien de ser aplicades transversalment en totes les assignatures del currículum. Una de les competències que ha d'haver assolit l'alumnat després de finalitzar l'etapa és la vuitena: Competència d'autonomia, iniciativa personal i emprenedoria. Dins aquesta, es fa referència a l'autoestima com un element clau per a la millora personal.

És l'adquisició de la consciència i l'aplicació d'un conjunt de valors i actituds personals interrelacionades, com la responsabilitat, la perseverança, el coneixement de si mateix i l'**autoestima**, la creativitat, l'autocrítica, el control emocional, la capacitat d'elegir, d'imaginar projectes i de convertir les idees en les accions, d'aprendre de les errades, d'assumir riscos i de treballar en equip (Departament d'Ensenyament, 2015).

Si fem una aproximació teòrica al concepte d'autoestima observem diversitat d'estudis i de variables associades. Trobem investigacions que es refereixen a l'autoestima i a la seva evolució, en què s'entén l'autoestima com un element força estable en la vida d'una persona. Tot i així, es reconeix la presència de variables que afecten sobre aquesta (Markus i Kunda, 1986).

Hi ha múltiples recerques que assenyalen la importància de sentir-se auto competent per implicar-se d'una manera més activa en el propi procés d'aprenentatge (Miller, Behrens i Greene, 1993;

Núñez et al., 1998, 2000; Zimmerman, Bandura i Martínez-Pons, 1992). En aquest cas, s'afirma que les experiències d'èxit acadèmic són les que determinaran l'autoconcepte (Chapman i Lambourne, 1990). Altres investigacions demostren una bidireccionalitat en aquestes variables, assenyalant que, a més rendiment acadèmic, millor autoconcepte, i a la inversa (Salanova et al., 2005).

Un estudi l'any 1965, Rosenthal i Jacobson, conegut com *l'efecte Pigmalión*, va mesurar el nivell de la intel·ligència dels alumnes d'una escola pública i van donar els resultats al seu professorat indicant quins eren els estudiants que havien sobresortit més al test. No obstant això, no va ser real, ja que la selecció d'aquests alumnes "excel·lents" va ser feta a l'atzar. Al cap d'un any van tornar a l'escola i aquests alumnes seleccionats eren els que més millores presentaven respecte a altres companys. Amb aquest estudi els autors van demostrar que les expectatives que tenien els mestres sobre les capacitats dels seus alumnes influïen críticament envers el rendiment acadèmic d'aquests.

En efecte, quan s'etiqueta a un alumne com "dèbil o conflictiu" augmenten de forma molt clara les possibilitats que el nostre tracte cap a ell provoqui que les nostres expectatives negatives es facin realitat, i viceversa. L'etiquetatge contribueix de forma crítica a la construcció del seu autoconcepte i autoestima (Portero i Carballo, 2018).

Aproximació teòrica: concepte d'autoestima

L'autoestima no és un concepte abstracte, allunyat de la quotidianitat de les persones. Es manifesta permanentment, a través de les nostres conductes, apreciacions i fins i tot la nostra postura corporal i actitudinal. Així doncs, el nivell d'autoestima d'un ésser humà té una enorme incidència en la "qualitat de vida" de les persones. Quan una persona adquireix un bon nivell d'autoestima s'alegra de ser qui és. El respecte per un mateix es fonamenta en dues conviccions: "sóc digne que m'estimin" i "sóc valuós/a."

Etimològicament, el terme autoestima, prové del llatí "aestimare" (estimar) "avaluar", amb un doble significat: "determinar el valor" i "tenir una opinió

sobre algú", al mateix temps. Branden (1994) la defineix des de l'angle de la competència i les aptituds, i no en el pla de l'ésser humà. Parla de la confiança en la nostra aptitud per pensar, la confiança en la nostra habilitat per respondre als desafiaments fonamentals de la vida. Seguidament, destaca la importància que cal concedir a la pròpia vàlua, però descrita sempre en termes d'èxit personal. Des del mateix punt de vista, parla de la confiança en triomfar i de ser feliç, el sentiment de vàlua personal, la capacitat d'afirmar les nostres necessitats i voluntats, la possibilitat de fer realitat els nostres valors i de gaudir del fruit dels nostres esforços.

L'autoestima és la confiança en la nostra capacitat de pensar, d'enfrontar-nos als desafiaments bàsics de la nostra vida, per una banda, i de la confiança del nostre dret a triomfar i a ser feliços, per un altra. Una altra definició que aclareix el significat de l'autoestima és la que va proposar la Comissió de l'Estat de Califòrnia, l'any 1984, amb motiu d'institucionalitzar el seu ensenyament a les escoles primàries i secundàries. Aquesta comissió la va definir com l'apreciació de la pròpia vàlua i importància i l'assumpció per l'individu de la seva responsabilitat cap a sí mateix i cap a les seves relacions intra e interpersonals.

L'autoestima es forma a partir de la percepció d'un mateix i l'ideal d'un mateix. Per tant, quan la percepció d'un mateix i l'ideal s'equiparen, l'autoestima és positiva. Una gran discrepància produeix generalment una baixa autoestima, mentre que habitualment una escassa discrepància és indicatiu d'una alta autoestima (Pope, McHale i Craighead, 1988). Quan l'autoestima d'hom és positiva, permet actuar amb eficàcia, sentir-se a gust amb sí mateix, enfrontar-se a les dificultats de l'existència. Però quan és negativa, engendra nombrosos patiments i molèsties que pertorben la nostra quotidianitat.

Tenir confiança en un mateix, estar segur o content... els termes i les expressions utilitzades en llenguatge corrent per designar l'autoestima són molts. André, Christopher i Lelord, 1999, doten a l'autoestima de tres "ingredients": la confiança, la visió i l'amor a sí mateix.

D'altra banda, pel que fa a les dimensions de l'autoestima, una de les distincions que s'han fet de les diferents àrees on l'infant anirà configurant la seva autoestima són (Amar i Hernández, 2005; Pope, McHale i Craighead, 1988): l'àrea global, l'escolar o acadèmica, la social, la familiar i l'àrea

física o corporal. Bermúdez (2000), a més, parla de l'àrea moral-ètica, on la persona s'avalua en funció de si la seva conducta respon o no a les normes establertes socialment. Allò que li han imposat socialment que està bé o està malament.

En el nostre estudi ens centrarem en les dues primeres àrees: l'àrea global, considerada com la valoració general que l'individu té de si mateix. Es basa en la valoració de la resta d'àrees i té menys repercussió quant al nombre d'àrees afectades. I l'àrea escolar o acadèmica, on l'individu s'avalua en funció dels resultats acadèmics i en funció de les comparacions que va establint entre el que ha de ser i el que fa. No és només una valoració de l'aptitud o dels resultats acadèmics, sinó la valoració que ell en fa de si és o no prou bo. En la nostra recerca, l'alumne s'autoavalua en el seu aprenentatge de l'instrument propi (piano, violoncel i flabiol i tamborí) i la seva participació en el conjunt instrumental.

En relació a l'avaluació de l'autoestima, estudiar els pensaments i els sentiments més íntims d'un nen resulta difícil per a la seva avaluació i es recomana fer-la de manera àmplia i recollir la informació del màxim de fonts possibles (Pope, MacHale i Craighead, 1998).

Segons Cardenal (1999) les tècniques autodescriptives, les tècniques d'inferència o d'observació i les tècniques projectives són tres formes fonamentals de mesurar l'autoconcepte. Bermúdez (2000) apunta que les tècniques més idònies per avaluar l'autoestima són les tècniques d'autoinformes, les tècniques d'observació, d'auto observació o d'observació de terceres persones i l'entrevista amb l'individu o a tercers. I Pope, MacHale i Craighead (1988) apunten la rellevància dels tests per mesurar l'autoestima. En el cas d'usar un test, cal assegurar-se de la fiabilitat de les respostes.

Música i autoestima

La música es troba molt relacionada amb l'ésser humà des de pràcticament el seu origen. Es mou a través de la cultura, les relacions i tota la nostra vida social. Però també existeix una relació amb les nostres emocions i la nostra personalitat; indirectament, està unida a l'autoestima.

Així doncs, el fet d'exposar-nos a músiques que tenen lletres negatives, amb un to depressiu o melancòlic, reforcen aquests sentiments en les persones. Pel contrari, la música amb missatges positius i es-

perançadors ajuda a reduir la tensió nerviosa, ens dona un estat d'ànim millor, redueix l'ansietat i la sensació de dolor, i, en conseqüència, ens proporciona una autoestima més gran.

Diversos estudis científics demostren que la música influeix en el ritme respiratori, la pressió arterial, les contraccions estomacals i els nivells hormonals. Els ritmes cardíacs s'acceleren o, pel contrari, es tornen més lents, sincronitzant-se amb els ritmes musicals. Gràcies a la neurociència sabem que la música pot

alterar els ritmes elèctrics del nostre cervell (Salimpoor et al. 2009).

La musicoteràpia sustenta que el hom escolta pot afectar a la salut de manera positiva o negativa; i és que el so pot esdevenir un element terapèutic curatiu, disminuint el dolor, millorar la memòria i reduir l'estrès (Gustems i Calderón, 2005).

En efecte, la música, i en conseqüència, les activitats musicals repercuteixen positivament en l'autoestima. Amb l'aprenentatge musical el nen/a coneix un nou llenguatge d'expressió. La pràctica de la música reforça l'autoconfiança, afavoreix l'expressió de les emocions, la comunicació, el desenvolupament de l'empatia i l'escolta activa. També promou la integració social i la cohesió grupal, afavorint bones relacions a l'aula.

En relació a l'objectiu d'aquest estudi, un objectiu fonamental del projecte de l'escola "Sentim i

Creem Música Junts", és viure la música a través del cos, la veu i la manipulació dels instruments. A partir del 4rt curs d'educació primària, els alumnes s'inicien en l'aprenentatge d'un instrument propi, incrementant el número d'hores lectives de música.

Com s'ha explicat anteriorment, les activitats musicals transcendeixen favorablement en l'autoestima. Es per aquest motiu que ens plantejem esbrinar quin grau d'autoestima tenen els alumnes de 6è del meu centre, en la mesura en què participen d'aquest projecte. I també, si el fet de participar en el procés de l'aprenentatge musical i la pràctica en un conjunt instrumental, augmenta o no la seva autoestima.

Etimològicament, el terme autoestima, prové del llatí "aestimare" (estimar) "avaluar", amb un doble significat: "determinar el valor" i "tenir una opinió

METODOLOGIA

- **Disseny:** Es tracta d'un estudi quantitatiu no experimental ex post facto, centrat en l'avaluació de l'autoestima en els alumnes de 6è que participen en un projecte d'aprenentatge d'un instrument propi; piano, violoncel i flabiol i tamborí, i la seva participació en un conjunt instrumental.
- **Subjectes:** La mostra està formada per 48 alumnes de 6è d'educació primària de l'escola pública Turó de can Mates, de Sant Cugat del Vallès. L'escola té dues línies;
  - 6A: format per 24 alumnes: 8 nens i 16 nenes,
  - 6B: format per 24 alumnes: 11 nens i 13 nenes.
- **Instruments:** Les dades s'obtidrien mitjançant els següents instruments:
  - **Escala d'Autoestima de Rosenberg (RSES) (Rosenberg, 1989). L'escala d'autoestima de Rosenberg és una prova breu i amb bones propietats psicomètriques.** És l'instrument més utilitzat per a l'avaluació de l'autoestima en la pràctica clínica i en la investigació científica. Consta de 10 ítems, la meitat de les preguntes estan formulades de forma positiva i les altres cinc fan referència a opinions negatives. Cada ítem es puntuava del 1 al 4. El 1 correspon a "estar molt en desacord" i el 4 a "estar totalment d'acord". Les puntuacions globals estan en una franja de 10 a 40 punts; 10 indicaria l'autoestima més baixa i 40 la més alta (30-40 autoestima alta; 26-29 mitja; <26 baixa).
  - **Test dels efectes de l'autoestima en els alumnes de 6è, a partir de l'aprenentatge d'un instrument propi (piano, violoncel i flabiol i tamborí) i la pràctica en un conjunt instrumental.** Seguint la mateixa estructura que el test de Rosenberg, s'ha elaborat ad hoc un test que mesura el grau d'autoestima dels alumnes en el seu procés d'aprenentatge i participació en el conjunt instrumental. Consta de tres preguntes plantejades en positiu i negatiu i que són puntuades del 1 al 4. Partint de la puntuació màxima que són 12 punts i de la mínima que són 3, s'han classificat els resultats en tres categories seguint el mateix model de Rosenberg; autoestima alta (10-12), mitja (8-9), i baixa (<8).

RESULTATS I DISCUSSIÓ

Els resultats obtinguts pels dos tests es presenten a les Taules 1 i 2 i a les Figures 1 a 4 de l'Annex. Com es pot observar els nivells d'autoestima obtinguts en ambdós casos són elevats.

Taula 1. Puntuacions globals obtingudes, pels alumnes de 6è, al test de Rosenberg i al test sobre autoestima i conjunt instrumental.

	Alumnes de 6è A	Alumnes de 6è B	Total 6è (A+B)
Test Rosenberg	Alta: 35% Mitja: 6% Baixa: 8%	Alta: 25% Mitja: 19% Baixa: 6%	Alta: 60% Mitja: 48% Baixa: 14%
Test Conjunt Instrumental	Alta: 25% Mitja: 19% Baixa: 6%	Alta: 16% Mitja: 23% Baixa: 10%	Alta: 41% Mitja: 41% Baixa: 16%

Taula 2. Puntuacions globals obtingudes, segons sexes, pels alumnes al test de Rosenberg i al test sobre autoestima i conjunt instrumental.

	Nois	Noies
Test Rosenberg	Alta: 20% Mitja: 16% Baixa: 2%	Alta: 40% Mitja: 32% Baixa: 12%
Test Conjunt Instrumental	Alta: 10% Mitja: 25% Baixa: 4%	Alta: 31% Mitja: 16% Baixa: 12%

Com podem observar, els nivells d'autoestima dels alumnes de 6è del centre Turó de can Mates, que han viscut l'experiència de intensificació de fer música mitjançant la pràctica de conjunt instrumental, són alts, i estan en consonància amb el que s'havia obtingut en d'altres investigacions anteriors.

En el nostre cas, hem trobat algunes diferències en el gènere i en els graus d'aprenentatge dels diferents grups A i B de 6è.

- Respecte al **sexe**, tant en els resultats obtinguts de l'autoestima del test de Rosenberg com en els resultats de l'aprenentatge d'un instrument i participació en el conjunt instrumental, **hi ha un percentatge més elevat en l'autoestima alta en les noies que en els nois.**
- Respecte als graus d'aprenentatge dels diferents grups A i B de 6è, tant en els resultats obtinguts de l'autoestima del test de Rosenberg com en l'aprenentatge d'un instrument i participació en el conjunt instrumental, **hi ha més alumnes amb autoestima alta en els alumnes de 6è A que en els de 6è B, coincidint amb menys alumnes amb trastorns d'aprenentatge diagnosticats¹.**

La pràctica musical col·lectiva és una activitat clarament motivadora i que repercuteix positivament en la imatge que els joves tenen de si mateixos, tal i com han demostrat diverses recerques publicades en els últims anys (Hinshaw, Cliff, Hulbert i Camic, 2015; Kokotsaki i Hallam, 2007; Mellor, 2013). En aquest sentit, Oriola, Gustems i Filella (2018) presenten resultats similars obtinguts en una mostra adolescent de 600 músics amateurs practicants de cant coral a Catalunya o bandes a València, coincidint parcialment amb els resultats obtinguts per Calderón (2015) i publicats a la mateixa revista, d'una mostra de 234 participants en colònies musicals a diferents llocs de l'estat espanyol.

¹ Concretament, el grup B presenta més alumnes amb dificultats d'aprenentatge respecte al grup A. El grup A té 1 alumne/a diagnosticat de dislèxia, mentre que el grup B té 4 alumnes dislèxics, 2 diagnosticats amb TELL -trastorn del llenguatge-, 1 alumne amb trastorn de l'espectre autista (TEA) i 1 alumne/a amb trastorn de dèficit d'atenció hiperactiu (TDAH) i conducta desafiant.

Com a prospectiva, es proposa la conveniència d'augmentar el nombre de participants per a poder subdividir el grup per tal de considerar variables internes que puguin afectar els resultats, tals com l'instrument musical o el rendiment acadèmic. També caldria estudiar les correlacions entre variables per saber si l'augment (intensificació) del temps dedicat a la música i l'aprenentatge d'un instrument musical esdevé un factor dinamitzador de l'autoestima en els alumnes de 6è d'educació primària.

BIBLIOGRAFIA

- André, Ch. i Lelord, F. (1999). *La autoestima. Gustarse a sí mismo para mejor vivir con los demás*. Barcelona: Kairós.
- Bermúdez, M. P. (2000). *Déficit de autoestima. Evaluación, tratamiento y prevención en la infancia y adolescencia*. Madrid: Pirámide.
- Calderón, D., Gustems, J. i Calderón, C. (2015). Las competencias personales y sociales en las colonias musicales. *Revista Electrónica Complutense de Investigación en Educación Musical*, 12, 52-71.
- Departament d'Ensenyament. (2006). *Currículum Educació Primària*. Barcelona: Departament d'Ensenyament, Generalitat de Catalunya.
- Departament d'Ensenyament. (2015). *Currículum educació primària*. Decret 119/2015, de 23 de juny, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació primària.
- Gustems, J. i Calderón, C. (2005). *No t'emocionis... Escolta! L'ús de la música en l'educació emocional*. *Revista Catalana de Pedagogia*, 3, 331-347.
- Hinshaw, T., Clift, S., Hulbert, S. i Camic, P. M. (2015). Group singing and young people's psychological well-being. *International Journal of Mental Health Promotion*, 17(1), 46-63.

- Kokotsaki, D. i Hallam, S. (2007). Higher education music students' perceptions of the benefits of participative music making. *Music Education Research*, 9(1), 93-109.
- Mellor, L. (2013). An Investigation of Singing, Health and Well-being as a Group Process. *British Journal of Music Education*, 30(2), 177-205.
- Oriola, S., Gustems, J. i Filella, G. (2018). Las bandas y corales juveniles como recurso para el desarrollo integral de los adolescentes. *Revista Electrónica Complutense de Investigación en Educación Musical*, 15, 153-173.
- Pope, A. W., McHale, S. M. i Craighead, W. E. (1996). Mejora de la autoestima: *Técnicas para niños y adolescentes*. Barcelona: Martínez Roca.
- Portero, M. i Carballo, A. (2018). *10 Ideas Clave: Neurociencia y educación: aportaciones para el aula*. Barcelona: Graó 2018.
- Salimpoor, V.N., Benovoy, M., Longo, G., Cooperstock, J.R. i Zatorre, R.J. (2009). The Rewarding Aspects of Music Listening Are Related to Degree of Emotional Arousal. *Plos One*, 4(10), e7487.